Мукачівський державний університет
Кафедра психології
Малопольський державний університет імені Вітольда Пілецького в Освенцімі
Університет прикладних наук в м. Ельблонг
Пряшівський університет
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Становлення особистості: персоногенетичний контекст

Збірник тез доповідей

III Міжнародної науково-практичної конференції

Україна, Мукачево 23-24 квітня 2025 р.

Mukachevo State University
Psychology Chair
The Witold Pilecki State University in of Applied Sciences in Oświęcim
University of Applied Sciences in Elblag
Pryaszów University
Lesya Ukrainka Volyn National University

Personality Formation: Personogenetic Context

Collection of theses
III International Scientific and Practical Conference

Mukachevo April 23-24, 2025

УДК 159.923.2:159.922(043.2)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет Науково-технічною радою Мукачівського державного університету (Протокол № 3 від 23.05.2025 р.)

С11

Становлення особистості: персоногенетичний контекст: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції, 23-24 квітня 2025р., м. Мукачево / ред. кол. Л. І. Капітан (гол. ред.) та ін. Мукачево: Вид-во МДУ, 2025. 157 с.

Редакційна колегія:
Капітан Л. І. – д. істор. н., професор (голова); Туріс І. Ю. – к. філол. н., доцент; Корнієнко І. О. – д. психол. н., професор; Щербан Т.Д. – д. психол. н., професор; Брецко І. І. – к. психолог. н., доцент; Воронова О. Ю. – к. психолог. н., доцент.

©Мукачівський державний університет, 2025

УДК 159.922.7:316.363.5:355.01(043.2)

ЛЕНДЄЛ А.С.
Мукачівський державний університет
ІНОКЕНТІЙ КОРНІЄНКО
доктор психологічних наук, професор кафедри психології
Мукачівський державний університет

ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ У РОЗЛУЧЕНИХ СІМ'ЯХ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

Актуальність теми зумовлена посиленням проблеми розлучень в Україні на тлі війни, що створює умови подвійного стресу для дітей (розпад сім'ї та воєнна травма). Це підвищує ризики психологічних проблем та ускладнює соціалізацію. Недостатня розробленість систем підтримки для цієї вразливої групи в Україні підкреслює нагальну потребу в дослідженні специфіки їхніх проблем та шляхів допомоги.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості психічного розвитку дітей у розлучених сім'ях в умовах війни в Україні.

Об'єкт дослідження – психічний розвиток дитини у розлученій сім'ї. Предмет дослідження – вплив розлучення, посилений умовами війни, на психічний розвиток дитини.

Теоретичний аналіз проблеми показав, що розлучення є складним процесом (Е. Хетерінгтон) [2], що впливає на емоційну стабільність та умови виховання дитини. Теорія прив'язаності (Дж. Боулбі) [1] пояснює наслідки розриву емоційних зв'язків з батьками. Дослідження П. Амато [3] виділяють фактори впливу розлучення: економічний стан, якість батьківської уваги та міжбатьківські конфлікти. Війна в Україні виступає обтяжуючим фактором, створюючи умови подвійної травми (С. Гришко) [4], коли до внутрішньосімейних проблем додаються зовнішні загрози, втрати, стрес батьків та ризик ПТСР у дітей (К. Паскаль) [5]. Це може призводити до регресивної поведінки, посилення тривоги, депресії, труднощів у навчанні. Підкреслено важливість стабільних емоційних зв'язків [1], розуміння етапів переживання розлучення [2], урахування каналів впливу [3] та наслідків батьківської травми [4], а також специфічного психологічного впливу війни на дітей [5].

Методи дослідження включали теоретичний аналіз; емпіричні методи: спостереження, бесіда, психодіагностичні методики: «Кінетичний малюнок сім'ї» (КМС), проективна методика «Казка» Л. Дюсс, методика «Поїзд» (психічний стан), тест «Визначення рівня шкільної тривожності» Філліпса, методика Рене Жиля (міжособистісні відносини). Дослідження проводилося на базі Мукачівської ЗОШ за участю 30 дітей 9-10 років (4 клас), розділених на дві групи: 15 дітей з розлучених сімей та 15 з повних сімей.

Результати емпіричного дослідження виявили суттєві відмінності у психічному стані дітей. Діти з розлучених сімей продемонстрували значно вищий рівень тривожності, агресивності, почуття провини та страхів (за Л. Дюсс), що узгоджується з теоретичними положеннями про вплив розлучення

та війни на емоційний стан [2, 4, 5]. У них зафіксовано нижчий рівень позитивного психічного стану (50% проти 90% у повних сім'ях) та вищий рівень негативних станів (за методикою «Поїзд»). КМС виявила сприйняття менш сприятливої сімейної ситуації, більше конфліктності та тривожності у дітей з розлучених сімей, що підтверджує теорії про порушення сімейної системи [2, 3]. Методика Рене Жиля показала зміни у структурі прив'язаностей (зниження значущості батька) та вищий рівень закритості у дітей з розлучених сімей, що може бути наслідком розлучення та воєнних обставин [1]. Загалом, результати підтверджують значний негативний вплив розлучення, посилений стресовими факторами війни, на психічний розвиток дітей.

Практичне значення дослідження полягає у підтвердженні необхідності розробки та впровадження комплексних програм психологічної, соціальної та педагогічної підтримки дітей із розлучених сімей, які постраждали від війни. Розуміння їхніх специфічних потреб, що базується на теоретичних моделях [1, 2, 3, 4, 5], дозволяє формувати цільові інтервенції, спрямовані на зниження тривожності, корекцію емоційних проблем, обробку травматичного досвіду, зміцнення прив'язаності та підтримку соціальної адаптації.

Література:

1. Боулбі Дж. Прив'язаність і втрата. Лондон: Penguin Books, 1988. 320 с.
2. Хетерінгтон Е. Розлучення і його вплив на сім'ю. Вашингтон: American Psychological Association, 2003. 270 с.
3. Амато П. Вплив розлучення на дітей: соціальні та психологічні аспекти. Нью-Йорк: Routledge, 2010. 250 с.
4. Гришко С. Війна і сім'я: психологічні аспекти розлучень в Україні. Харків: Видавництво "Право", 2022. 190 с.
5. Паскаль К. Психологічний вплив воєнних конфліктів на дітей. Бостон: Harvard University Press, 2020. 260 с.

УДК 159.9:316.6:364-787.522:314.151.3-054.73-053.67(043.2)

МАЛЬКО М.В.
Мукачівський державний університет
ІНОКЕНТІЙ КОРНІЄНКО
доктор психологічних наук, професор кафедри психології
Мукачівський державний університет

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ЮНАКІВ

Актуальність дослідження зумовлена масштабною кризою внутрішнього переміщення в Україні, спричиненою повномасштабною військовою агресією, що триває станом на 2025 рік. Мільйони громадян, серед яких значна частка молоді юнацького віку (студенти, старшокласники), були змушені покинути домівки. Вимушене переміщення, руйнація соціального середовища, втрати та часто пережитий травматичний досвід війни створюють надзвичайні виклики для психологічного благополуччя та соціальної інтеграції. Юнацький вік є сенситивним періодом для формування ідентичності, професійного

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26
тел./факс +380-3131-21109
Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua
E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua
Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: http://dspace.msu.edu.ua:8080
Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: http://msu.edu.ua/library/